

Asphodelus albus L.

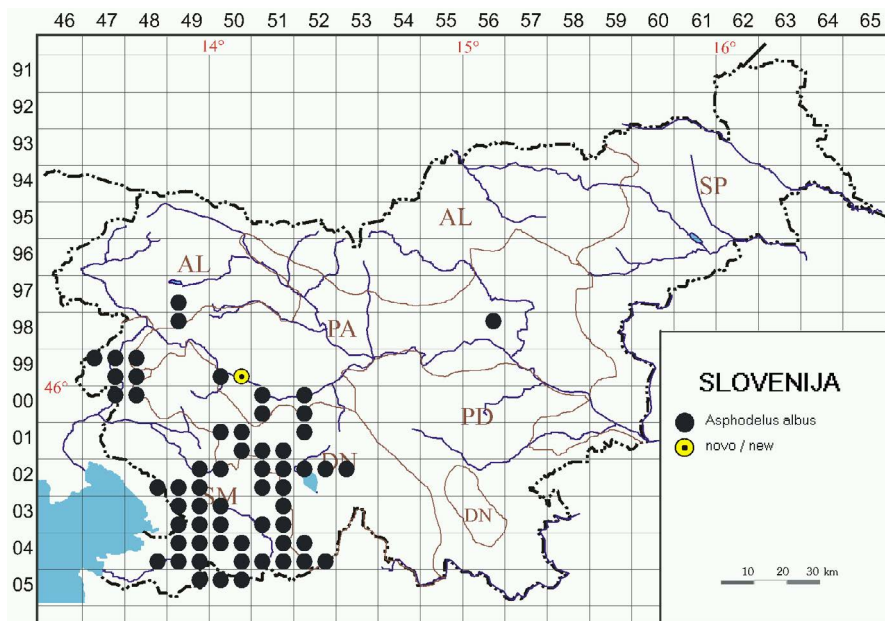
Novo nahajališče v predalpskem delu Slovenije, novost za floro historične Gorenjske

New locality in the pre-Alpine part of Slovenia, novelty for the flora of historical Gorenjsko

9950/4 (UTM 33TVL29): Slovenija, Primorska (občina Idrija, historično Gorenjska, Žirovsko), Gorenji Vrsnik, še košeno suho travnišče med starimi in novo zgrajenimi hišami pod vzpetino Breza in blizu zajetega studenca Na potoci, okoli 725–730 m n. m., lapornati apnenec v izmenjavi z laporjem. Det. R. Terpin, 29. 5. 2008 in R. Terpin & J. Kosec, 11. 7. 2021. Fitocenološki popisi rastišča: I. Dakskobler, 22. 6. 2022, fotografije zadnjega avtorja.

Zlati koren (*Asphodelus albus*) je mediteransko-montanska vrsta, ki ima v Sloveniji večino nahajališč v submediteranskem in zahodnem delu dinarskega fitogeografskega območja, le posamezna nahajališča v predalpskem in alpskem fitogeografskem območju (slika 1, DAKSKOBLER 2007, DAKSKOBLER & al. 2007). Kot ranljiva vrsta je uvrščen na naš rdeči seznam (ANON. 2002). Za Idrijsko je v Gradivu (JOGAN & al. 2001: 51) podatek za kvadrant 9950/3 (sosednji kvadrant Gorenjega Vrsnika, ki obsega tudi Vrsniku bližnjo Ledinsko planoto). Vir za ta podatek je PAULIN (1901: 21–22), ki je med nahajališči zlatega korena navedel tudi gorske oz. hribovske travnike pri Idriji (hribovski travniki pri Idriji so v več kvadrantih srednjeevropskega kartiranja flore, kvadrant 9950/3 je verjeten, ne pa edini mogoč). Drugo Gorenjemu Vrsniku najbližje nahajališče je Ulovka nad Zaplano (WRABER 1960: 35, ROZMAN 2001: 122). Zlati koren na Gorenjem Vrsniku je opazil starejši (prvi) avtor tega zapisa, Rafko Terpin, že spomladi leta 2008, najdbo zelo na kratko objavil v Idrijskih razgledih (TERPIN & VONČINA 2010: 118) in jo potrdil skupaj z Jožetom Koscem poleti 2021. Ker je novo nahajališče (v širšem smislu ga lahko štejemo tudi za potrditev Paulinove navedbe izpred 120 let, čeprav je Gorenji Vrsnik bližje Žirem kot Idriji) na robu areala te vrste v Sloveniji, zasluži podrobnejšo obravnavo, ki je nastala na pobudo mlajšega (drugega) avtorja.

Gorenji Vrsnik leži na okoli od 700 m do 750 m visoki planoti med dolinami Osojnice na zahodu, Sovre na vzhodu in Žirovnice na jugu. Vode s te planote se stekajo v Poljansko Soro in naprej v Črno morje. Ozemlje je vse do konca prve svetovne vojne pripadalo Žirovskemu in Gorenjski, potem si ga je prilastili Italija in po drugi svetovni vojni je ostalo v občini Idrija (DAKSKOBLER & al. 2017). Zdaj je Gorenji Vrsnik vas, ki se povečuje, domačini in priseljenci od drugod si gradijo nove hiše. Še vedno prevladujejo kmetijske površine, predvsem travniki, ki pa so večinoma gnojeni. Vmes so med njimi ponekod še ohranjene mejice. Ob njih so še manjše zaplate negojenih površin, z rastlinstvom, značilnim za suhe travnike. Bolj ohranjeni, manj gnojeni ali negojeni so travniki v bližnjih Dragah severovzhodno od vasi. Travniki pod vzpetino Breza in blizu studenca Na potoci je obkrožen s cesto in hišami, starimi in novo nastajajočimi, in ker je na pobočju, ga ni zajelo sodobno kmetovanje, prav tako ga nekdo še pokosi, a še le poleti. Skupna površina travnika je okoli pol hektarja. V bližini je še en nekoliko podoben suh in pozno košen travnik.

Slika 1: Razširjenost vrste *Asphodelus albus* v Sloveniji (vir: podatkovna baza FloVegSi, SELIŠKAR & al. 2003).

Figure 1: Distribution of *Asphodelus albus* in Slovenia (source: FloVegSi database, SELIŠKAR & al. 2003).

Slika 2: Nahajališče zlatega korena na Gorenjem Vrsniku. Foto: I. Dakskobler.

Figure 2: Locality of *Asphodelus albus* on Gorenji Vrsnik. Photo: I. Dakskobler.

Geološko podlago na nahajališču zlatega korena geolog prof. Jože Čar (pisno sporočilo) označuje takole: »Tam, kjer raste zlati koren (pri lokaciji Na potoci), gradi teren zgornje skitski (olenekij) skrilav apnenčev laporovec. Je pa lahko vmes tudi kaka plast laporastega apnenca. Kamnine vpadajo proti jugu (180/30). V apnencih Gorenjega Vrsnika je razvit poseben plitvi kras, v katerem se voda po plastnatosti pretaka v ozkih rovih v nižje dele proti Žirovnici. Teren je bogato prekrit z glinasto preperino, ki dobro drži vodo. Ob dolgotrajnejšem deževju voda ne more v celoti hitro podzemno odteči, zato se ustvarjajo številne obsežne plitve mlake«.

Slika 3: Sestoj asociacije *Bromo-Danthonietum calycinae* z vrsto *Asphodelus albus* na Gorenjem Vrsniku. Foto: I. Dakskobler.

Figure 3: Stand of the association *Bromo-Danthonietum calycinae* with *Asphodelus albus* on Gorenji Vrsnik. Photo: I. Dakskobler.

Tla pod vzpetino Breza so plitva, prevladuje rendzina s prehodi v plitva rjava pokarbonatna tla. Na tem travniku smo zgodaj poleti 2022 zlati koren opazili na dveh krajih, na enem šest primerkov, na drugem dva primerka. Na travniku smo naredili tri fitocenološke popise (preglednica 1)* in ugotovili vrstno zelo bogato združbo, ki jo uvrščamo v asociacijo *Bromo-Danthonietum calycinae* Šugar 1973. Sestoji te asociacije so v Sloveniji razširjeni predvsem v predinarskem in dinarskem fitogeografskem območju, na planotah Krimskega hribovja, Menišje in Blok, v Suhi in Beli krajini, v predalpskem fitogeografskem območju pa v Rovtarskem in Polhograjskem hribovju, tudi ob cesti Žiri–Idrija (ŠKORNIK 2000: 33–34, 50), v Cerkljanskem hribovju in v hribovju med Idrijco in Hotenjo ter Idrijco in Kanomljo (PETKOVŠEK 1974, SELJAK 1974, DAKSKOBLER & al. 2021). Še neobjavljeno je naše gradivo o tej združbi v prigorju Julijskih Alp (v alpskem fitogeografskem območju).

Doslej so v Sloveniji znane štiri subasociacije: *typicum*, *agrostidetosum tenuis*, *polygaetosum chamaebuxi* in *moliniotosum arundinaceae* (ŠKORNIK 2000, DAKSKOBLER & al. 2021). Naši popisi kažejo podobnost s tipično subasociacijo, čeprav v njih uspevajo tudi nekatere značilnice reda *Scorzoneralia villose*, ki so bolj značilne za nekatere sestoje

subasociacije *polygaletosum chamaebuxi*, in sicer njene variante var. *Plantago holostium* (*Knautia illyrica*, *Plantago argentea* subsp. *liburnica*). Iz sintezne tabele Sonje ŠKORNIK (2000: 42–47), sklepamo, da vrsta *Asphodelus albus* do zdaj v sestojih asociacije *Bromo-Danthonietum* še ni bila znana.

Suh travnik in zlati koren pod vzpetino Breza na Gorenjem Vrsniku sta zelo ogrožena, saj ga z zgornjega dela obdajajo novogradnje in bo najbrž potrebno veliko razumevanje lastnikov te parcele, da se bo na njem ohranila zdajšnja raba, to je pozna vsakoletna košnja. Pri njegovem varovanju pričakujemo pomoč pristojne enote Zavoda za varstvo narave.

* V preglednici 1 je v popisu št. 1 prisotna tudi tujerodna srebrna oljčica (*Elaeagnus commutata* Bernh. ex Rydb.), doma iz Severne Amerike, ki se je na travnik razširila iz gojitve pri bližnji hiši.

ZAHVALA

Prof. dr. Jožetu Čarju se iskreno zahvaljujema za prijaznost in opis geološke podlage na rastišču zlatega korena na Gorenjem Vrsniku, Jožetu Koscu pa za spremstvo na terenu. Doc. dr. Tinka Bačič nama je prijazno posredovala vir za nahajališče zlatega korena v kvadrantu 9950/3. Ona in dva neimenovana recenzenta so članek izboljšali s potrebnimi popravki. Za pomoč in nasvete se zahvaljujva tudi Sanji Behrič in akademiku dr. Mitji Zupančiču.

LITERATURA

- ANONYMOUS, 2002: Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Uradni list RS 82/2002.
- DAKSKOBLER, I., 2007: Zlati koren in raznolistni osat v južnih Julijskih Alpah ter pirenejska vijolica v Trnovskem gozdu. *Proteus* (Ljubljana) 69 (6): 252–259.
- DAKSKOBLER, I., B. VREŠ & B. ANDERLE, 2007: Novosti v Flori slovenskega dela Julijskih Alp. *Razprave 4. razreda SAZU* (Ljubljana) 48–2: 139–192.
- DAKSKOBLER, I., J. ČAR, R. TERPIN & A. VONČINA, 2017: Kranjski jeglič (*Primula carniolica*) v dveh robnih območjih občine Idrija iz zakaj ga ni v Anderletovem seznamu flore Gorenjske. *Proteus* (Ljubljana) 79 (6): 254–260.
- DAKSKOBLER, I., A. SELIŠKAR & B. VREŠ, 2021: Phytosociological analysis of *Gladiolus palustris* sites in northwestern, western and southwestern Slovenia. *Folia biologica et geologica* (Ljubljana) 62 (1): 59–159.
- JOGAN, N., T. BAČIČ, B. FRAJMAN, I. LESKOVAR, D. NAGLIČ, A. PODOBNIK, B. ROZMAN, S. STRGULC - KRAJŠEK & B. TRČAK, 2001: Gradivo za Atlas flore Slovenije. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 443 pp.
- PAULIN, A., 1901: Schedae ad Floram exsiccatam Carniolicam I [Beiträge zur Kenntnis der Vegetationsverhältnisse Krains I]. *Centuria I-II*, O. Fischer. Labaci, p. 1–104.
- PETKOVŠEK, V., 1974: Travniška združba *Bromo-Danthonietum calycinae* Sugar 1972 in njena razširjenost v Sloveniji. *Biološki vestnik* (Ljubljana) 22 (1): 29–37.
- ROZMAN, B., 2001: Flora kvadranta 0051/1 (Rovte, osrednja Slovenija). *Hladnikia* (Ljubljana) 12–13: 115–124.

- SELIŠKAR, T., B. VREŠ & A. SELIŠKAR, 2003: FloVegSi 2.0. Favna, flora, vegetacija in paleo-vegetacija. Računalniški program za urejanje in analizo bioloških podatkov. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana.
- SELJAK, G., 1974: Travniška vegetacija Porezna. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta, Agronomski oddelek, 103 pp.
- ŠKORNIK, S., 2000: Suha in polsuha travišča reda *Brometalia erecti* Koch 1926 v Sloveniji. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, 163 pp. + tabele.
- TERPIN, R. & A. VONČINA, 2010: Botanične novosti na Idrijskem in v okolici. Botanični krožek »Pumpark« pri Muzejskem društvu Idrija. Idrijski razgledi (Idrija) 55 (1): 117–119.
- WRABER, T., 1960: Prispevki k poznavanju slovenske flore. Biološki vestnik (Ljubljana) 7: 29–37.

Preglednica 1: Suho travišče (*Bromo-Danthonietum calycinae*) z vrsto *Asphodelus albus*, Gorenji Vrsnik

Table 1: Dry maedow (*Bromo-Danthonietum calycinae*) with *Asphodelus albus*, Gorenji Vrsnik

Zaporedna številka popisa (Number of relevé)		1	2	3
Številka popisa v podatkovni bazi (Database number of relevé)		292841	292830	292840
Nadmorska višina v m (Elevation in m)		730	730	725
Leg (Aspect)		E	E	SE
Nagib v stopinjah (Slope in degrees)		10	20	10
Matična podlaga (Parent material)		AL	AL	AL
Tla (Soil)		Re	Re	Re
Kamnitost v % (Stoniness in %)		0	5	0
Zastiranje zeliščne plasti v % (Cover of herb layer in %)	E1	95	95	98
Število vrst (Number of species)		60	58	50
Velikost popisne ploskve (Relevé area)	m ²	30	30	30
Datum popisa (Date of taking relevé)		22.06.2022	22.06.2022	22.06.2022
Kvadrant (Quadrant)		9950/4	9950/4	9950/4
Koordinate (Coordinate) GK Y (D-48)	m	429569	429581	429587
Koordinate (Coordinate) GK X (D-48)	m	5098200	5098170	5098156

Diagnostične vrste asociacije (Diagnostic species of the association)						Pr.	Fr.
<i>Danthonia alpina</i>	E1	1	1	3	3	100	
<i>Filipendula vulgaris</i>	E1	2	1	1	3	100	
<i>Chamaespartium sagittale</i>	E1	+	.	1	2	67	
Scorzoneretalia villosae							
<i>Sanguisorba muricata</i>	E1	1	+	+	3	100	
<i>Asphodelus albus</i>	E1	+	1	.	2	67	
<i>Knautia illyrica</i>	E1	.	+	+	2	67	
<i>Plantago argentea</i> subsp. <i>liburnica</i>	E1	.	+	.	1	33	
Festuco-Brometea							
<i>Bromopsis erecta</i>	E1	4	4	3	3	100	
<i>Brachypodium rupestre</i>	E1	3	3	2	3	100	
<i>Peucedanum oreoselinum</i>	E1	3	2	1	3	100	
<i>Briza media</i>	E1	2	2	3	3	100	
<i>Bupthalmum salicifolium</i>	E1	2	2	3	3	100	
<i>Koeleria pyramidata</i>	E1	2	2	3	3	100	
<i>Centaurea scabiosa</i> subsp. <i>fritschii</i>	E1	2	2	1	3	100	
<i>Thymus praecox</i>	E1	2	1	1	3	100	
<i>Anthyllis vulneraria</i>	E1	1	3	2	3	100	
<i>Rhinanthus freynii</i>	E1	1	1	2	3	100	
<i>Salvia pratensis</i>	E1	1	1	2	3	100	
<i>Helianthemum nummularium</i> subsp. <i>obscurum</i>	E1	1	1	1	3	100	
<i>Carex montana</i>	E1	1	1	1	3	100	
<i>Hypochoeris maculata</i>	E1	1	1	1	3	100	
<i>Prunella grandiflora</i>	E1	1	1	1	3	100	
<i>Scabiosa triandra</i>	E1	1	1	1	3	100	
<i>Linum catharticum</i>	E1	1	+	1	3	100	
<i>Trifolium montanum</i>	E1	1	+	1	3	100	
<i>Centaurea bracteata</i>	E1	1	1	+	3	100	
<i>Cirsium pannonicum</i>	E1	1	1	+	3	100	
<i>Ranunculus polyanthemophyllus</i>	E1	+	1	+	3	100	
<i>Betonica officinalis</i>	E1	1	+	+	3	100	
<i>Hippocrepis comosa</i>	E1	+	+	+	3	100	
<i>Carlina acaulis</i>	E1	+	+	+	3	100	
<i>Galium verum</i>	E1	1	1	.	2	67	
<i>Globularia punctata</i>	E1	1	.	1	2	67	
<i>Plantago media</i>	E1	1	.	+	2	67	
<i>Gymnadenia conopsea</i>	E1	+	+	.	2	67	
<i>Hieracium hoppeanum</i>	E1	+	+	.	2	67	
<i>Allium oleraceum</i>	E1	+	+	.	2	67	

Zaporedna številka popisa (Number of relevé)		1	2	3	Pr.	Fr.
<i>Orchis morio</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Echium vulgare</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Polygala comosa</i>	E1	+	.	+	2	67
<i>Ranunculus bulbosus</i>	E1	+	.	+	2	67
<i>Orchis tridentata</i> (<i>Neotinea tridentata</i>)	E1	+	.	+	2	67
<i>Euphorbia verrucosa</i>	E1	.	1	1	2	67
<i>Pimpinella saxifraga</i>	E1	.	+	1	2	67
<i>Campanula glomerata</i>	E1	.	+	+	2	67
<i>Ophrys insectifera</i>	E1	r	.	.	1	33
<i>Orchis ustulata</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Hieracium bauhinii</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Orobancha gracilis</i>	E1	.	.	1	1	33
<i>Festuca rupicola</i>	E1	.	.	1	1	33
<i>Hieracium pilosella</i>	E1	.	.	+	1	33
<i>Teucrium chamaedrys</i>	E1	.	.	+	1	33
Trifolio-Geranietea						
<i>Hypericum perforatum</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Lilium bulbiferum</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Thalictrum minus</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Viola hirta</i>	E1	.	.	+	1	33
Molinio-Arrhenatheretea						
<i>Leucanthemum ircutianum</i>	E1	1	1	1	3	100
<i>Leontodon hispidus</i>	E1	1	1	+	3	100
<i>Plantago lanceolata</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Tragopogon orientalis</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Lotus corniculatus</i>	E1	+	.	+	2	67
<i>Festuca rubra</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Arrhenatherum elatius</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Dactylis glomerata</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Daucus carota</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Helictotrichon pubescens</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Galium boreale</i>	E1	.	+	.	1	33
<i>Trifolium pratense</i>	E1	.	.	+	1	33
Calluno-Ulicetea						
<i>Agrostis capillaris</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Polygala vulgaris</i>	E1	+	+	.	2	67
Rhamno-Prunetea						
<i>Elaeagnus commutata</i>	E2a	+	.	.	1	33

Zaporedna številka popisa (Number of relevé)		1	2	3	Pr.	Fr.
Erico-Pinetea						
<i>Molinia arundinacea</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Pinus sylvestris</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Leontodon incanus</i>	E1	.	+	.	1	33
Querco-Fagetea						
<i>Carex flacca</i>	E1	1	1	1	3	100
<i>Cruciata glabra</i>	E1	+	.	1	2	67
<i>Chamaecytisus supinus</i>	E1	+	.	1	2	67
<i>Knautia drymeia</i>	E1	+	+	.	2	67
<i>Tilia cordata</i>	E1	+	.	.	1	33
<i>Ornithogalum pyrenaicum</i>	E1	.	.	+	1	33
Vaccinio-Piceetea						
<i>Solidago virgaurea</i>	E1	.	+	.	1	33

Legenda-Legend**A** Apnenec – Limestone**L** Laporovec – Marlstone**Pr.** Prezenca - Število popisov, v katerih se pojavlja vrsta (Number of relevés in which the species is presented)**Fr.** Frekvenca – Frequency

RAFAEL TERPIN & IGOR DAKSKOBLER

Oplismenus undulatifolius* (Ard.) P. Beauv.*Novo nahajališče redke vrste, novost za floro Krasa****New locality of a rare species, novelty for the flora of Karst (Kras)**

0147/4 (UTM 33TUL97): Slovenija, Primorska, Kras, Novelo, pri zbiralniku Kraškega vodovoda, okoli 330 m n. m. Leg. et det. I. Dakskobler & V. Babij, 28. 9. 2022, herbarij LJS in fotografije avtorice.

Nagubanolistna ščetinka je južnoevropska-zahodnoazijska vrsta, ki jo v Sloveniji poznamo predvsem na bolj ali manj ruderalnih rastiščih v gozdnem prostoru (gozdne vlake, vrzeli, robovi), v nižinskem in gričevnatem pasu, predvsem v submediteranskem fitogeografskem območju (Bačič 2006, DAKSKOBLER & VREŠ 2009, DAKSKOBLER 2013). Med zdaj znanimi nahajališči sta dve historični in v novejšem času nepotrjeni (med Tolminom